

# विविध क्षमताना प्रोफाइलिंग द्वारा अध्येता-केन्द्रित शिक्षण: NEP-2020नी संकल्पनानो व्यवहारिक उपयोग (Learner-Centered Education through Differential Ability Profiling: Conceptualizing NEP-2020 in Practice)

**Dr. Harikrishna A. Patel, Dr. Ajay Raval**

*Assistant Professor,  
S. S. Patel College of Education, Kadi Sarva Vishwavidyalaya, Gandhinagar*

*Assistant Professor,  
S. S. Patel College of Education, Kadi Sarva Vishwavidyalaya, Gandhinagar*

## સારાંશ

રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ (NEP) 2020 ભારતમાં અધ્યેતા-કેન્દ્રિત શિક્ષણ તરફ પરિવર્તનકારી પગલાંની કલ્પના કરે છે જેમાં સર્વસમાવેશકતા, વૈયક્તિકીકરણ અને સર્વાંગી વિકાસ પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. આ અભ્યાસ પત્ર ડિફરન્શિયલ એબિલિટી પ્રોફાઇલિંગ (DAP) દ્વારા NEP-2020ના અમલીકરણની સંકલ્પના કરે છે. જે વ્યક્તિગત અધ્યેતાની ક્ષમતાઓ, જેમ કે આંકડાકીય, યાંત્રિક, તર્ક, કલ્પન, અવકાશીય, ગુજરાતી મૌખિક, હિન્દી મૌખિક અને કારફૂની ક્ષમતાઓને ઓળખવા માટેની પદ્ધતિ છે. તાજેતરના સંશોધન અને નીતિ વિશ્લેષણના આધારે આ અભ્યાસ દર્શાવે છે કે DAP કેવી રીતે NEP-2020ના ક્ષમતા-આધારિત (competency-based), બહુ-વિદ્યાશાખાકીય (Multi-Disciplinary) અને સર્વસમાવેશક શિક્ષણના સિદ્ધાંતો સાથે સુસંગત છે. આ અભ્યાસ પત્ર વ્યક્તિગત શિક્ષણ માર્ગો બનાવવા માટે મનોવૈજ્ઞાનિક અને ભાષાકીય પ્રોફાઇલિંગને વર્ગખંડની પ્રેક્ટિસમાં સંકલિત કરવા માટેનું એક માળખું પ્રસ્તુત કરે છે. તે નિષ્કર્ષ આપે છે કે DAP દ્વારા NEP-2020ને કાર્યરત કરવાથી વિવિધ અધ્યેતાઓ માટે સમાન અને ક્ષમતા-આધારિત શિક્ષણનું નિર્માણ થઈ શકે છે.

આવીરૂપ શબ્દો: NEP-2020, અધ્યેતા-કેન્દ્રિત શિક્ષણ, ડિફરન્શિયલ એબિલિટી પ્રોફાઇલિંગ (DAP), સર્વસમાવેશક શિક્ષણ, શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન, વ્યક્તિગત શિક્ષણ, ભારત

## 1. પ્રસ્તાવના

રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ 2020 (NEP-2020) એ ભારતની લાંબા સમયથી ચાલી આવતી ગોખણપટ્ટી અને વિષયવસ્તુ આવરી લેવા પરની ભારપૂર્વકની નીતિમાંથી નિર્ણાયક રીતે અલગ થઈને શાળાકીય શિક્ષણને અધ્યેતા-કેન્દ્રિત, ક્ષમતા-આધારિત શિક્ષણ તરફ પુનઃસંગઠિત કરીને એક સીમાચિહ્નરૂપ પરિવર્તન લાવે છે (Sreenivas et al., 2025). NEP-2020 જ્ઞાનને યાદ કરવાના સ્થિર તથ્યો તરીકે ગણવાને બદલે શિક્ષણને સૈદ્ધાંતિક સમજણ, કૌશલ્યો, મૂલ્યો અને અભિગમોના પ્રગતિશીલ પ્રદર્શન તરીકે માને છે. તે સર્વાંગી અને કલા, વિજ્ઞાન અને વ્યાવસાયિક ઘટકોનું સંકલન થાય છે તેવાબહુવિદ્યાશાખાકીય વિકાસને પ્રોત્સાહન આપે છે જ્યારે અભ્યાસક્રમની પસંદગીમાં લવચીકતા, બહુવિધ પ્રવેશ-નિકાસના વિકલ્પો અને મૂલ્યાંકન પ્રથાઓ પર ભાર મૂકે છે જે માત્ર યાદશક્તિના પરીક્ષણોને બદલે ઉપયોજન, પ્રદર્શન અને અધિકૃત કાર્યોને વિશેષ મહત્ત્વ આપે છે. આ મોડેલમાં અધ્યાપન અનુકૂળનશીલ અને સંવાદાત્મક બને છે; શિક્ષકો શિક્ષણના અનુભવોને મહત્ત્વ આપે છે, પૂછપરછને સપોર્ટ કરે છે અને જ્ઞાનાત્મક, સામાજિક-ભાવનાત્મક અને મનોગતિશીલ ક્ષેત્રોમાં વૃદ્ધિનું પણ મૂલ્યાંકન કરે છે.

<https://www.gapbhasha.org/>

वैयक्तिकीकरण (Personalization) અને સર્વસમાવેશકતા એ સહાયક આદર્શો નથી પરંતુ અભ્યાસક્રમની ડિઝાઇન, મૂલ્યાંકન સુધારણા અને શાળા સંસ્કૃતિમાં જડેલી માળખાકીય પ્રતિબદ્ધતાઓ છે.

આ યોગ્યતા અભિગમમાં ડિફરન્સિયલ એબિલિટી પ્રોફાઇલિંગ (Differential Ability Profiling-DAP) નીતિના હેતુ અને વર્ગખંડની પ્રેક્ટિસ વચ્ચે એક સઘન મનોવૈજ્ઞાનિક-શૈક્ષણિક સેતુ તરીકે કાર્ય કરે છે. DAP વ્યવસ્થિત રીતે અધ્યેતાઓની આંકડાકીય, યાંત્રિક, તર્ક, ક્લોઝર, અવકાશી, ભાષાકીય અને કારફૂની ક્ષેત્રોમાં યોગ્યતાની પેટર્નનું મેપિંગ કરે છે, જે જ્ઞાનાત્મક શક્તિઓ અને સંબંધિત જરૂરિયાતોનું બહુ-આયામી ચિત્ર રજૂ કરે છે (Hiremath, 2024). આવી પ્રોફાઇલ્સ "સરેરાશ" અથવા "ધીમા કે ઝડપી" અધ્યેતાઓના સામાન્ય લેબલ્સથી આગળ વધે છે અને તેના બદલે વિશિષ્ટ સંયોજનો જાહેર કરે છે— ઉદાહરણ તરીકે, મજબૂત અવકાશી-યાંત્રિક તર્ક ધરાવતો પરંતુ ભાષાકીય ચોકસાઈ વિકસાવી રહેલો વિદ્યાર્થી અથવા મજબૂત આંકડાકીય પ્રવાહ ધરાવતો અધ્યેતા જેને વિઝ્યુઅલ ક્લોઝરમાં લક્ષિત સમર્થનથી ફાયદો થાય છે. યોગ્યતાઓ વિવિધ મોડાલિટીઝમાં દર્શાવવામાં આવતી હોવાથી DAP શિક્ષકોને સૂચનાત્મક વ્યૂહરચનાઓ, સામગ્રીઓ અને મૂલ્યાંકનને વ્યક્તિગત વિદ્યાર્થીઓ માહિતીને સૌથી અસરકારક રીતે પ્રોસેસ કરે છે અને સમસ્યાઓ ઉકેલે છે તેની સાથે જોડવામાં મદદ કરે છે.

DAP નું NEP-2020ના ઇકોસિસ્ટમમાં સંકલન એ સૂચનાત્મક પ્રવાહને ફરીથી આકાર આપે છે. એક સત્રની શરૂઆતમાં સ્ક્રીનિંગ અને નિદાનાત્મક પ્રોફાઇલિંગ એ સ્તરીય પાઠ આયોજનની માહિતી આપે છે: મુખ્ય પાઠો સાર્વત્રિક રીતે સુલભ થવા માટે રચાયેલ છે જ્યારે વિસ્તરણ કાર્યો ઓળખાયેલી શક્તિઓનો લાભ લે છે (દા.ત., અવકાશીય મોડેલિંગ, સમાનતાત્મક તર્ક) અને લક્ષિત સમર્થન ચોક્કસ અંતરને દૂર કરે છે (દા.ત., ક્લોઝર સ્પીડ અથવા ભાષાકીય એન્કોડિંગ). ત્યાર પછી ફોર્મેટિવ મૂલ્યાંકન ક્ષેત્ર એટલે કે સામાન્ય કૌશલ્યો જેમ કે મેટાકોગ્નિશન અને જટિલ વિચારસરણી અને ક્ષેત્ર વિશિષ્ટ ક્ષમતાઓ બંનેમાં યોગ્યતાની વૃદ્ધિને ટ્રેક કરે છે, જે ડેટાને પુનરાવર્તિત આયોજનમાં પાછો આપે છે. સમય જતાં શિક્ષકો નોંધ રાખી શકે છે કે અનુકૂળન — જેમ કે યાંત્રિક તર્ક માટે મેનિપ્યુલેટિવ્સ, ક્લોઝર અને અવકાશી કાર્યો માટે વિઝ્યુઅલ ઓર્ગેનાઇઝર્સ, અથવા મૌખિક તર્ક માટે થિંક-અલાઉડ પ્રોટોકોલ્સ — કેવી રીતે નિપુણતામાં માપી શકાય તેવા લાભમાં અનુવાદિત થાય છે કે જેનાથી NEPના પુરાવા-આધારિત, સુધારણા-લક્ષી પ્રેક્ટિસ પરના ભારને સંતોષે છે (Sreenivas et al., 2025).

DAP એ NEP-2020ની સમાનતા અને સર્વસમાવેશકતા પ્રત્યેની પ્રતિબદ્ધતાઓને પણ આગળ ધપાવે છે. ઊણપના વર્ણનોને બદલે વિવિધ ક્ષમતા પ્રોફાઇલ્સને અગ્રતા આપીને તે યોગ્યતા દર્શાવવાના બહુવિધ માર્ગોને કાયદેસર બનાવે છે અને સાંસ્કૃતિક-ભાષાકીય પૂર્વગ્રહને ઘટાડે છે કે જે ઘણીવાર પરંપરાગત પરીક્ષણ પર આધારિત રહે છે. ઉદાહરણ તરીકે, બહુભાષી અધ્યેતાઓ માટે મજબૂત અવકાશીય અથવા યાંત્રિક સૂચકાંકોને ભાષાકીય પ્રાવીણ્ય વિકસિત થાય ત્યાં સુધી ઓળખી શકાય છે અને તેનો લાભ લઈ શકાય છે; તેવી જ રીતે વિવિધ સામાજિક-આર્થિક સંદર્ભોના વિદ્યાર્થીઓ શૈક્ષણિક ભાષાના પૂર્વ સંપર્કમાં અસમાનતા હોય તો પણ તર્ક અથવા આંકડાકીય શક્તિઓ દર્શાવી શકે છે. જ્યારે શાળાઓ વ્યક્તિગત શિક્ષણ યોજનાઓ, સમૃદ્ધિ કલસ્ટરો અને લવચીક જૂથની માહિતી આપવા માટે DAPનો ઉપયોગ કરી શકે છે, ત્યારે વ્યક્તિગતકરણ (Personalization) આકસ્મિક નહીં પણ પ્રણાલીગત બને છે કે જે "તેમની ક્ષમતા અનુસાર, સૌને શિક્ષણ"ના NEP ના વિઝન સાથે જોડાણ ધરાવે છે (Hiremath, 2024).

શિક્ષક-શિક્ષણ અને વ્યાવસાયિક વિકાસમાં DAPને સાંકળવાથી અમલીકરણની વફાદારી મજબૂત થાય છે. પૂર્વ-સેવાકાલીન અને સેવાકાલીન તાલીમ કાર્યક્રમો શિક્ષકોને જવાબદારીપૂર્વક પ્રોફાઇલ્સનું અર્થઘટન કરવા, લક્ષિત ક્ષમતાઓ મેળવવા માટે બહુ-મોડલ કાર્યોની રચના કરવા અને ડેટાના ઉપયોગ પર નૈતિક સલામતી જાળવવા માટે તાલીમ આપી શકે છે. આ રીતે DAP માત્ર નિદાન કરતું નથી પરંતુ તે ક્ષમતા-આધારિત અધ્યાપનને માર્ગદર્શિત કરે છે કે જે પ્રતિભાવશીલ, સર્વસમાવેશક અને નિદર્શનાત્મક રીતે અસરકારક છે કે જે NEP-2020ના ગોખણપટ્ટીથી સર્વાંગી, કૌશલ્ય-સંકલિત, અધ્યેતા-કેન્દ્રિત શિક્ષણ તરફના નમૂનારૂપ પરિવર્તનને વ્યવહારુ સમજણ આપે છે (Sreenivas et al., 2025; Hiremath, 2024).

## 2. સૈદ્ધાંતિક પાયો: અધ્યેતા-કેન્દ્રિત અધ્યાપન અને NEP-2020

राष्ट्रीय शिक्षण नीति 2020 (NEP-2020) सक्रिय जोड़ाए, सहयोग અને व्यक्तिगतकरण (Personalization)ने असरकारक शिक्षण पायांना पथ्यरु तरीके लार आपता निर्माणावादी (constructivist) शिक्षण सिद्धांतोमांशी आधार ले छे (Ajitha & Mary, 2025). ते वर्गाभंडोने गतिशील जग्याओ तरीके कल्पना करे छे ज्यो अध्येताओ माहितीने निष्क्रिय रीते मेणववाने बढले अन्वेषण, क्रियाप्रतिक्रिया અને प्रतिबिंब द्वारा अर्थनु निर्माण करे छे. परंपरागत समान અને परीक्षा-संचालित अभिगमने नकारिने NEP-2020 लवचीक, अनुभवजन्य અને पूछपरछ-आधारित शिक्षण वातावरणनी हिमायत करे छे के जे जिज्ञासा, जटिल विचारसरणी અને सर्जनात्मकतानु पोषण करे छे. आ परिवर्तन स्वीकारे छे के ज्यारे अध्येताओ समस्यानु निराकरण, प्रयोगो અને साथीदारो तथा शिक्षको साथेना संवाद द्वारा तेमना पोताना ज्ञानना निर्माणमां सक्रियपणे भाग ले छे त्यारे ज साथी समजण उद्भव छे.

आ परिवर्तनना केन्द्रमां अध्येता-केन्द्रित मोडेल छे के जे परंपरागत शिक्षक-विद्यार्थी संबंधने इरीथी व्याख्यायित करे छे. NEP-2020 माणभामां विद्यार्थीओने ज्ञानना सह-निर्माता तरीके स्थान आपवामां आवे छे के ज्यो तेमनी शीभवानी प्रक्रियाओनी मालिकी ले छे. ज्यारे शिक्षको सहायक, मार्गदर्शक અને मेन्टरनी भूमिकाओ धारण करे छे (Hiremath, 2024). लार माहितीनु प्रसारण करवाथी योग्यताओने केणववा तरफ जाय छे અને अध्येताओने प्रश्न करवा, विचारोने जोडवा અને अधिकृत संदर्भोमां ज्ञान लागु करवा प्रोत्साहित करे छे. आ पुनःसंरचना स्वायत्तता અને स्व-निर्देशित शिक्षणने पण प्रोत्साहन आपे छे तथा शैक्षणिक अनुभवोने व्यक्तिगत अध्येताओनी रुचिओ, क्षमताओ અને आकांक्षाओ साथे जोडे छे. ध्येय मात्र शैक्षणिक सिद्धिने वधारवानो नथी पण 21मी सदीनी जटिलताओ माटे सज्ज, सर्वांगी, आञ्चल अध्येताओनी विकास करवानो पण छे.

आ निर्माणवादी અને अध्येता-केन्द्रित नमूनामां डिफरन्शियल ओबिलिटी प्रोजेक्टिंग (DAP) ओक निर्णायक शैक्षणिक साधन तरीके उभरी आवी शके छे. DAP शिक्षकोने विद्यार्थीओनी विविध योग्यता पेटर्न — अन्य लोको वर्ये आंकडाकीय, भाषाकीय, तर्क, अवकाशी અને यांत्रिक क्षमताओ — ने व्यवस्थित रीते ओणभववा અને समजवा सक्षम बनावे छे. आवी निदानात्मक आंतरदृष्टि शिक्षकोने सूचना, संसाधनो અને मूल्यांकनने ओक ज वर्गाभंडमां हाजर विविध शक्तिओ અને शीभवानी जरूरियातो अनुसार तैयार करवा सशक्त बनावे छे. उदाहरण तरीके, मजबूत अवकाशी तर्क धरावतो विद्यार्थी विज्युअल અને हेन्ड्स-ओन शीभवाना कार्योथी लाभ मेणवी शके छे, ज्यारे अद्यतन मौखिक क्षमता धरावतो अन्य विद्यार्थी यर्था અને लेखित प्रतिबिंब द्वारा उत्कृष्ट थइ शके छे. लेखनावपूर्ण सूचना माटे पुरावा-आधारित पायो पूरो पाडीने, DAP निर्माणवादी आदर्शो અને व्यवहारु वर्गाभंडना अमल वर्येना अंतरने दूर करे छे.

DAP नुं NEP-2020 ना अध्येता-केन्द्रित विजनमां संकलन मोटा पाये सर्वसमावेशकता અને व्यक्तिगतकरण (Personalization)ने प्रोत्साहन आपे छे. ते शिक्षकोने ओवा अनुकूलनशील शिक्षण मार्गोनी रचना करवानी मंजूरी आपे छे जे जूथ माटे सामान्य शिक्षण लक्ष्यो जाणवी राभीने व्यक्तिगत तड़ावतोनु सन्मान करे छे. आम करवाथी DAP ओक शिक्षण प्रणाली बनाववी के जे समान, प्रतिभावशील અને मानव संभविततानी संपूर्ण श्रेणी साथे सुसंगत होय तेवा NEP-2020ना व्यापक मिशनने साकार करवामां मदद करे छे (Ajitha & Mary, 2025; Hiremath, 2024).

### 3. डिफरन्शियल ओबिलिटी प्रोजेक्टिंग: संकल्पना અને घटको

DAP ओ डिफरन्शियल मनोविज्ञान અને ओप्टिट्युड मापनमां मूण धरावे छे. ते विविध क्षमताओमां अध्येताओनी संबंधित शक्तिओ અને नबनाओओने ओणजे छे के जे शिक्षकोने लक्षित कार्यक्रमोनी रचना करवामां मदद करे छे.

DAP डैमवर्कमां प्राथमिक क्षमताओ:

- Numerical Ability: संप्र्यात्मक तर्क અને समस्यानु निराकरण.
- Mechanical Ability: भौतिक અને तकनीकी कामगरीनी समजण.
- Reasoning Ability: तार्किक અને विश्लेषणात्मक विचारसरणी.
- Closure Ability: अपूर्ण माहिती पर प्रत्यक्ष ज्ञानात्मक संगठन અને ध्यान.
- Spatial Ability: विज्युअलाइजेशन અને अवकाशीय संबंधोनी मानसिक प्रक्रिया.

- f. Gujarati Verbal Ability: પ્રાદેશિક ભાષાની સમજણ અને અભિવ્યક્તિ.
- g. Hindi Verbal Ability: રાષ્ટ્રીય ભાષાની સાક્ષરતા અને ઉચ્ચારણ.
- h. Clerical Ability: વહીવટી કાર્યોમાં ચોકસાઈ અને વિગતવાર ધ્યાન.

યોગ્યતા પરીક્ષણ પરનું સંશોધન જાતિ, શિક્ષણ સ્તર અને જ્ઞાનાત્મક ક્ષેત્રોમાં નોંધપાત્ર ભિન્નતાને દર્શાવે છે (Izzaty et al., 2024), જે વ્યક્તિગત શિક્ષણ માર્ગોની આવશ્યકતા સૂચવે છે.

#### 4. ડિફરન્શિયલ એબિલિટી પ્રોફાઇલિંગનું મહત્ત્વ

ડિફરન્શિયલ એબિલિટી પ્રોફાઇલિંગ (DAP) એ NEP-2020 હેઠળ કલ્પના કરાયેલ અધ્યેતા-કેન્દ્રિત અને સર્વસમાવેશક શૈક્ષણિક પ્રથાઓને વાસ્તવિક બનાવવા માટે ઘણું મહત્ત્વ ધરાવે છે. તે એક નિદાનાત્મક અને શૈક્ષણિક પદ્ધતિ બંને તરીકે સેવા આપે છે જે શિક્ષકોને અધ્યેતાઓની જ્ઞાનાત્મક વિવિધતામાં મૂળ હોય તેવી વ્યક્તિગત અધ્યાપનની રચના કરવા સક્ષમ બનાવે છે. DAP ના મહત્ત્વને 5 મુખ્ય પરિમાણોમાં તપાસી શકાય છે—શૈક્ષણિક વ્યક્તિગતકરણ (Personalization), સમાન શિક્ષણની તકો, વ્યાવસાયિક જોડાણ, ભાષાકીય સર્વસમાવેશકતા અને શૈક્ષણિક નીતિનો અમલ.

##### 4.1 શૈક્ષણિક વ્યક્તિગતકરણ (Personalization) અને અધ્યેતા-કેન્દ્રિત શિક્ષણ

DAP શિક્ષકોને વિદ્યાર્થીઓની અનન્ય જ્ઞાનાત્મક પ્રોફાઇલ્સ અનુસાર શિક્ષણના અનુભવોને બનાવવાની મંજૂરી આપે છે. આંકડાકીય, તર્ક, અવકાશી અને ભાષાકીય ક્ષમતાઓમાં ભિન્નતાને વ્યવસ્થિત રીતે ઓળખીને શિક્ષકો દરેક અધ્યેતાની યોગ્યતા સાથે મેળ ખાતી સૂચનાત્મક પદ્ધતિઓ અને મૂલ્યાંકનને અનુકૂળિત કરી શકે છે. આ NEP-2020ના ક્ષમતા-આધારિત અને અનુભવજન્ય શિક્ષણ પરના ભાર સાથે સંબંધિત છે કે જ્યાં શિક્ષણ અભ્યાસક્રમને બદલે અધ્યેતાની આસપાસ વિકસિત થાય છે (Ajitha & Mary, 2025). DAP આ રીતે ફોર્મેટિવ મૂલ્યાંકન પ્રણાલીઓને સમર્થન આપે છે જે બધા માટે સમાન પરીક્ષણને સતત ચાલી રહેલા પ્રદર્શન-આધારિત પ્રતિસાદ સાથે બદલે છે કે જે અધ્યેતાઓમાં સ્વાયત્તતા અને આંતરિક પ્રેરણાને પ્રોત્સાહન આપે છે.

##### 4.2 સમાન અને સર્વસમાવેશક શિક્ષણ વાતાવરણને પ્રોત્સાહન આપવું

ભારતમાં ભાષાકીય, સામાજિક-આર્થિક અને જ્ઞાનાત્મક પરિમાણોમાં શૈક્ષણિક વિવિધતા એ સર્વસમાવેશકતા માટે અનુકૂળનશીલ વ્યૂહરચનાઓની આવશ્યકતા છે. DAP એવા વિદ્યાર્થીઓને ઓળખવા માટેનું એક વ્યવસ્થિત માળખું પ્રદાન કરે છે કે જેઓ ચોક્કસ ક્ષેત્રોમાં (દા.ત., યાંત્રિક અથવા અવકાશી ક્ષમતાઓ) ઉચ્ચ સંભવિતતા હોવા છતાં પરંપરાગત પરીસ્થિતિમાં નબળો દેખાવ કરે છે.

બહુભાષી સંદર્ભોમાં પ્રતિભાશાળી ઓળખ પરના સંશોધન મુજબ સાંસ્કૃતિક નિષ્પક્ષતા અને સર્વસમાવેશકતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે મનોવૈજ્ઞાનિક સાધનોને સંદર્ભોમાં અનુકૂળનની જરૂર છે (Kurup, 2021).

પરંપરાગત શિક્ષણવિદ્યોથી આગળની વિવિધ ક્ષમતાઓને ઓળખીને DAP ક્ષમતા અનુસાર સૌને શિક્ષણના NEP સિદ્ધાંતને કાર્યરત કરે છે તથા શિક્ષણ અને વૃદ્ધિની સમાન ઉપલબ્ધતા સુનિશ્ચિત કરે છે.

##### 4.3 વ્યાવસાયિક અને કૌશલ્ય-આધારિત શિક્ષણને મજબૂત બનાવવું

NEP-2020 પ્રારંભિક તબક્કાઓથી વ્યાવસાયિક અને કૌશલ્યલક્ષી શિક્ષણના સંકલનની હિમાયત કરે છે (Sharma & Pathak, 2024). DAP અધ્યેતાઓની તકનીકી, યાંત્રિક અને કારકૂની યોગ્યતાઓને ઓળખવા માટે એક પાયાની પદ્ધતિ પૂરી પાડે છે, જેનાથી તેમને યોગ્ય વ્યાવસાયિક માર્ગો તરફ માર્ગદર્શન મળે છે. ઉદાહરણ તરીકે, ઉચ્ચ યાંત્રિક અને અવકાશીય ક્ષમતાઓ ધરાવતા અધ્યેતાઓ એન્જિનિયરિંગ અથવા ડિઝાઇન ક્ષેત્રોમાં ઉત્કૃષ્ટ બની શકે છે, જ્યારે મજબૂત કારકૂની અને ક્લોઝર ક્ષમતાઓ ધરાવતા લોકો વહીવટી અને વિશ્લેષણાત્મક કારકિર્દી માટે યોગ્ય હોઈ શકે છે. આ ક્ષમતા-આધારિત શૈક્ષણિક માર્ગદર્શન શાળા શિક્ષણ અને રોજગારક્ષમતા વચ્ચેના અંતરને દૂર કરે છે કે જે 21મી સદીની કૌશલ્યની જરૂરિયાતો સાથે શિક્ષણને જોડવાના NEP-2020 ના ધ્યેયને સમર્થન આપે છે (Talluri, 2025).



#### 4.4 ભાષાકીય અને સાંસ્કૃતિક સર્વસમાવેશકતા

ગુજરાતી અને હિન્દી મૌખિક ક્ષમતાઓને સામેલ કરીને DAP બહુભાષી પ્રાવીણ્ય અને સાંસ્કૃતિક મૂળને પ્રોત્સાહન આપે છે કે જે NEP-2020ની ભાષા નીતિના મુખ્ય લક્ષ્યો છે (Kumar, 2025). આ દ્વિભાષી મૂલ્યાંકન ભાષાકીય સર્વસમાવેશકતાને પ્રોત્સાહન આપે છે અને સુનિશ્ચિત કરે છે કે ભાષા પ્રાવીણ્યનું મૂલ્યાંકન સાંસ્કૃતિક રીતે સંબંધિત માળખામાં કરવામાં આવે છે. તે માત્ર પ્રાદેશિક અને રાષ્ટ્રીય ઓળખને મજબૂત કરતું નથી પણ વિવિધ ભાષાકીય જૂથોમાં સમજણ, સાક્ષરતા અને માહિતીસંચારમાં પણ સુધારો કરે છે.

#### 4.5 ડેટા-સંચાલિત શૈક્ષણિક નીતિ અને સતત સુધારો

DAP સમૃદ્ધ મનોવૈજ્ઞાનિક ડેટા જનરેટ કરે છે જે સંસ્થાકીય નિર્ણય લેવા અને રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિને માહિતી આપી શકે છે. આવા ડેટાને પ્રાદેશિક અથવા લિંગ-આધારિત શિક્ષણ વલણોને ઓળખવા માટે એકત્રિત કરી શકાય છે, જેનાથી સંસાધનોની ફાળવણી, શિક્ષક તાલીમ અને અભ્યાસક્રમ વિકાસનું માર્ગદર્શન મળે છે. DAP-આધારિત વિશ્લેષણનું SWAYAM અને N-DEAR (નેશનલ ડિજિટલ એજ્યુકેશનલ આર્કિટેક્ચર) જેવા ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ્સમાં સંકલન પુરાવા-આધારિત નીતિ અમલ અને દેખરેખને વધારી શકે છે (Das, 2025). વધુમાં, ક્ષમતાઓમાં જાતિ-ભેદભાવપૂર્ણ પેટર્ન, જેમ કે તર્ક અને યાંત્રિક યોગ્યતામાં જોવા મળે છે (Izzaty et al., 2024), સમાન હસ્તક્ષેપો માટે DAPની નીતિ સુસંગતતાને જોડે છે.

ડિફરન્શિયલ એબિલિટી પ્રોફાઇલિંગનું મહત્ત્વ નિદાનથી આગળ વધે છે અને તે માનવ-કેન્દ્રિત શૈક્ષણિક પરિવર્તન માટેનું એક વ્યૂહાત્મક માળખું છે. DAP ક્ષમતામાં વિવિધતાને વ્યક્તિગત, સમાન અને કૌશલ્યલક્ષી શિક્ષણ માર્ગોમાં અનુવાદિત કરીને NEP-2020 ના અધ્યેતા-કેન્દ્રિત ફિલસૂફીને કાર્યરત કરે છે. જ્યારે અસરકારક રીતે અમલ કરવામાં આવે છે ત્યારે તે વર્ગખંડની પ્રથાઓને ફરીથી વ્યાખ્યાયિત કરી શકે છે, શિક્ષકોને કાર્યક્ષમ આંતરદૃષ્ટિ સાથે સજાક બનાવી શકે છે, અને દરેક અધ્યેતાની અનન્ય સંભવિતતાને ઓળખે અને તેનું પોષણ કરે તેવી શિક્ષણ પ્રણાલીનું નિર્માણ કરી શકે છે.

#### 4.6 DAP દ્વારા NEP-2020નો અમલ

NEP-2020 એ નિદાન અને ફોર્મેટિવ મૂલ્યાંકનના ઉપયોગ પર ભાર મૂકે છે જે માત્ર ગ્રેડિંગથી આગળ વધે છે અને તેના બદલે મુખ્ય યોગ્યતાઓ, કૌશલ્યો અને સૈદ્ધાંતિક સમજણને માપવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે (Sharma & Pathak, 2024). ડિફરન્શિયલ એબિલિટી પ્રોફાઇલિંગ (DAP) શિક્ષકોને વિદ્યાર્થીઓની યોગ્યતાની પેટર્ન અને બહુવિધ ક્ષેત્રોમાં શીખવાની ક્ષમતાઓમાં ચોક્કસ આંતરદૃષ્ટિ પ્રદાન કરીને આ વિઝનને હાંસલ કરવા માટેનો એક માળખાગત અભિગમ પ્રદાન કરે છે.

- મનોવૈજ્ઞાનિક સાધનો દ્વારા અધ્યેતાની પ્રોફાઇલ્સને ઓળખો: DAP વૈજ્ઞાનિક રીતે માન્ય મનોવૈજ્ઞાનિક સાધનોનો ઉપયોગ કરીને વિગતવાર અધ્યેતા પ્રોફાઇલ્સ જનરેટ કરે છે જે જ્ઞાનાત્મક પરિમાણો જેમ કે આંકડાકીય, અવકાશીય, તર્ક અને ભાષાકીય ક્ષમતાઓમાં વ્યક્તિગત શક્તિઓ અને નબળાઈઓને દર્શાવે છે. આ પ્રોફાઇલ્સ શિક્ષકોને દરેક અધ્યેતાની અનન્ય સંભવિતતાને સમજવામાં મદદ કરે છે, જે અધ્યાપન, ઉપચાર અને સુધાર માટે ડેટા-સંચાલિત નિર્ણયોને સક્ષમ કરે છે.
- વ્યક્તિગત જ્ઞાનાત્મક જરૂરિયાતો માટે અભ્યાસક્રમની ડિલિવરીને કસ્ટમાઇઝ કરો: DAP પરિણામોનું વિશ્લેષણ કરીને શિક્ષકો ભેદભાવપૂર્ણ સૂચનાત્મક વ્યૂહરચનાઓની રચના કરી શકે છે જે તેમના વિદ્યાર્થીઓની જ્ઞાનાત્મક પ્રોફાઇલ્સ સાથે જોડાણ થાય છે અને આ શિક્ષણ સામગ્રી દરેક વિદ્યાર્થીની ગતિ અને પ્રક્રિયા શૈલી સાથે મેળ ખાય છે. આ અભિગમ વર્ગખંડને વ્યક્તિગત શિક્ષણ વાતાવરણમાં પરિવર્તિત કરે છે, જ્યાં વિષયવસ્તુની ડિલિવરી સઘન અભ્યાસક્રમને બદલે અધ્યેતાને અનુકૂલિત થાય છે.
- ભાષાકીય સર્વસમાવેશકતા પર NEP ના ભારને જોડીને દ્વિભાષી અને પ્રાદેશિક સૂચનાને પ્રોત્સાહન આપો: DAP ભાષાકીય યોગ્યતાની ઓળખને સમર્થન આપે છે અને શિક્ષકોને દરેક અધ્યેતા માટે સૂચનાની સૌથી અસરકારક ભાષા નક્કી કરવામાં મદદ કરે છે. આ બહુભાષી અને સર્વસમાવેશક શિક્ષણના NEP-2020ના વિઝન સાથે સંદર્ભ ધરાવે છે, જે દ્વિભાષી અધ્યાપનને પ્રોત્સાહન આપે છે જે અંગ્રેજીની સાથે પ્રાદેશિક ભાષાઓને પણ મહત્ત્વ આપે છે, સમજણ અને સાંસ્કૃતિક જોડાણને વધારે છે (Kumar, 2025).

- વ્યાવસાયિક અભિગમને સરળ બનાવો, કારફૂની અને યાંત્રિક કૌશલ્યોને વ્યવહારુ તાલીમમાં જોડો: યાંત્રિક, કારફૂની અને તર્ક ક્ષમતાઓના મૂલ્યાંકન દ્વારા DAP તકનીકી અને વ્યાવસાયિક ક્ષેત્રો માટે યોગ્યતા ધરાવતા અધ્યેતાઓને ઓળખવામાં મદદ કરે છે. આ ડેટા-સંચાલિત જોડાણ શાળાઓને લક્ષિત કૌશલ્ય વિકાસ અને વ્યવહારુ તાલીમ પ્રદાન કરવા સક્ષમ બનાવે છે, વિદ્યાર્થીઓને શાળાકીય શિક્ષણના તમામ તબક્કાઓમાં વ્યાવસાયિક શિક્ષણના સંકલન પર NEPના ભાર અનુસાર ભાવિ રોજગારક્ષમતા માટે તૈયાર કરે છે (Talluri, 2025).

શૈક્ષણિક રેકૉર્ડ્સમાં મનોવૈજ્ઞાનિક ડેટાને સામેલ કરીને શાળાઓ અધ્યેતા ક્ષમતા પોર્ટફોલિયો (LAPs) બનાવી શકે છે—વ્યાપક, પુરાવા-આધારિત પ્રોફાઇલ્સ જે સમય જતાં જ્ઞાનાત્મક, ભાષાકીય અને વ્યાવસાયિક વૃદ્ધિને દસ્તાવેજ કરે છે. આ LAPs વ્યક્તિગત અધ્યાપન, કાઉન્સેલિંગ અને કારકિર્દી આયોજનને માર્ગદર્શન આપવા માટે ગતિશીલ સાધનો તરીકે સેવા આપે છે જે દરેક અધ્યેતાની શૈક્ષણિક યાત્રા તેમની વ્યક્તિગત સંભવિતતા અને આકાંક્ષાઓને અનુરૂપ હોય.

## 5. શૈક્ષણિક અને સંસ્થાકીય અસરો

NEP-2020ના માળખા હેઠળ ડિફરન્સિયલ એબિલિટી પ્રોફાઇલિંગ (DAP)-આધારિત શિક્ષણનો અમલ કરવાથી શૈક્ષણિક અને સંસ્થાકીય બંને સ્તરે પ્રણાલીગત પરિવર્તનની જરૂર પડે છે. તે શૈક્ષણિક અનુભવો સમાન, વ્યક્તિગત અને ભવિષ્ય-લક્ષી હોય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે શિક્ષક તૈયારી, અભ્યાસક્રમની રચના, ડિજિટલ સંકલન, ભાષાકીય સર્વસમાવેશકતા અને ડેટા-સંચાલિત નીતિ નિર્માણ વચ્ચે જોડાણની માંગ કરે છે.

- વ્યાવસાયિક વિકાસ અને મનોવૈજ્ઞાનિક સાક્ષરતા દ્વારા શિક્ષક ક્ષમતા નિર્માણ: શિક્ષકો DAP માળખાને અર્થપૂર્ણ વર્ગખંડની પ્રેક્ટિસમાં લાવવા માટે કેન્દ્રસ્થાને છે (Hiremath, 2024). તેથી, સતત વ્યાવસાયિક વિકાસે શિક્ષકોની મનોવૈજ્ઞાનિક સાક્ષરતા વધારવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ—તેમને અધ્યેતા પ્રોફાઇલ્સનું સચોટ અર્થઘટન કરવા અને સૂચનાત્મક ડિઝાઇનમાં તારણો લાગુ કરવા સક્ષમ બનાવવા. તાલીમ કાર્યક્રમોએ ભેદભાવપૂર્ણ સૂચના, ફોર્મેટિવ મૂલ્યાંકન અને સર્વસમાવેશક અધ્યાપનમાં કૌશલ્યો કેળવવા જોઈએ, શિક્ષકોને વિવિધ જ્ઞાનાત્મક જરૂરિયાતોને સંબોધતા ડેટા-માહિતગાર શૈક્ષણિક નિર્ણયો લેવા સશક્ત બનાવવા જોઈએ.
- અનુકૂળનશીલ શિક્ષણ માટે SWAYAM અને NPTEL જેવા ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ સાથે સંકલન: SWAYAM, DIKSHA અને NPTEL જેવા ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ્સ અનુકૂળનશીલ અને વ્યક્તિગત શિક્ષણના અમલ માટે માપી શકાય તેવા માર્ગો પૂરા પાડે છે. જ્યારે DAP એનાલિટિક્સ સાથે સંકલિત થાય છે ત્યારે આ પ્લેટફોર્મ્સ કસ્ટમાઇઝ્ડ લર્નિંગ મોડ્યુલ્સની ભલામણ કરી શકે છે, વ્યક્તિગત પ્રગતિને ટ્રેક કરી શકે છે અને વિદ્યાર્થીઓ તથા શિક્ષકોને રીઅલ-ટાઇમ પ્રતિસાદ પ્રદાન કરી શકે છે. મનોવૈજ્ઞાનિક મૂલ્યાંકન અને તકનીક વચ્ચેનો આ સમન્વય સુલભતાને વધારે છે, સતત શિક્ષણને સમર્થન આપે છે અને ડિજિટલ અધ્યાપન અને આજીવન શિક્ષણની તકો પર NEP-2020 ના ભારને કાર્યરત કરે છે (Das, 2025).
- ભાષાકીય સર્વસમાવેશકતા અને સમાનતા સુનિશ્ચિત કરતું બહુભાષી અધ્યાપન: ભાષાકીય વિવિધતા પ્રત્યેની NEP-2020ની પ્રતિબદ્ધતા સાથે સુસંગત DAP વિદ્યાર્થીઓની ભાષાકીય યોગ્યતાઓને ઓળખી શકે છે અને પ્રાદેશિક અને રાષ્ટ્રીય બંને ભાષાઓમાં અધ્યાપનને સમર્થન આપી શકે છે. બહુભાષી અધ્યાપન માત્ર સમજણ અને ધારણમાં જ મદદ કરતું નથી પણ અધ્યેતાઓની સાંસ્કૃતિક ઓળખને પણ માન્યતા આપે છે તથા એક સર્વસમાવેશક વાતાવરણ બનાવે છે જ્યાં દરેક વિદ્યાર્થી અર્થપૂર્ણ રીતે જોડાઈ શકે છે. દ્વિભાષી સામગ્રીઓ, અનુવાદ સાધનો અને પ્રાદેશિક રીતે સંબંધિત ઉદાહરણોનો સમાવેશ કરવાથી ભાષાકીય પૃષ્ઠભૂમિમાં સમાન ભાગીદારી સુનિશ્ચિત થાય છે (Kumar, 2025).
- રાષ્ટ્રીય શૈક્ષણિક બેન્ચમાર્કિંગ માટે DAP મેટ્રિક્સનો લાભ લેતા નીતિ નિર્ણયો: સંસ્થાકીય અને નીતિ સ્તરે એકત્રિત DAP ડેટા શૈક્ષણિક ગુણવત્તાના બેન્ચમાર્કિંગ અને પ્રદેશોમાં અધ્યેતા વિકાસને ટ્રેક કરવા માટે એક

शक्तिशाली निदानात्मक साधन तरीके सेवा आपी शके છે. નીતિ નિર્માતાઓ પ્રણાલીગત અસમાનતાઓને ઓળખવા, સંસાધનોની અસરકારક ફાળવણી કરવા અને ચોક્કસ શીખવાની જરૂરિયાતોને લક્ષ્ય બનાવતા હસ્તક્ષેપોની રચના કરવા માટે આ મેટ્રિક્સનો ઉપયોગ કરી શકે છે. સમય જતાં આવી ડેટા-સંચાલિત ગવર્નન્સ અધ્યેતા પ્રોફાઇલ્સના રાષ્ટ્રીય ભંડારને આકાર આપી શકે છે કે જે NEP-2020 ઇકોસિસ્ટમમાં પુરાવા-આધારિત શૈક્ષણિક સુધારણા અને જવાબદેહીને મજબૂત કરવામાં ફાળો આપે છે (Kurup, 2021). DAPના સંસ્થાકીયકરણ માટે શિક્ષકો, નીતિ નિર્માતાઓ અને ડિજિટલ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરને જોડતા સંકલિત પ્રયત્નોની જરૂર છે. જ્યારે વ્યૂહાત્મક રીતે અમલ કરવામાં આવે છે ત્યારે તે શાળાઓને સર્વસમાવેશક, ડેટા-માહિતગાર શિક્ષણ સમુદાયોમાં પરિવર્તિત કરી શકે છે જે ખરેખર NEP-2020ના સમાન, ક્ષમતા-આધારિત અને અધ્યેતા-કેન્દ્રિત શિક્ષણના વિઝનને મૂર્તિમંત કરે છે.

## 6. નિષ્કર્ષ

રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ 2020 (NEP-2020) સર્વસમાવેશક, લવચીક અને અધ્યેતા-કેન્દ્રિત શિક્ષણ પ્રણાલી તરફ પરિવર્તનકારી પરિવર્તનની કલ્પના કરે છે. આ એક એવી પ્રણાલી જે વિષયવસ્તુ યાદ રાખવાને બદલે ચોગ્યતાને અને એકરૂપતાને બદલે વ્યક્તિત્વને મહત્ત્વ આપે છે. ડિફરન્શિયલ એબિલિટી પ્રોફાઇલિંગ (DAP) નીતિના આદર્શો અને વર્ગખંડની વાસ્તવિકતાઓ વચ્ચેના અંતરને દૂર કરીને આ વિઝનને વાસ્તવિક બનાવવા માટેની એક મૂર્ત પદ્ધતિ પ્રદાન કરે છે. એક મનોવૈજ્ઞાનિક-શૈક્ષણિક માળખા તરીકે DAP શિક્ષકોને આંકડાકીય, ભાષાકીય, તર્ક, અવકાશીય અને વ્યાવસાયિક ક્ષેત્રોમાં અધ્યેતાઓની વિવિધ ચોગ્યતા પેટર્નને સમજવા સક્ષમ બનાવે છે કે જે એવી અધ્યાપન સૂચનાને સરળ બનાવે છે જે નિદાન અને વિકાસલક્ષી બંને હોય છે. આ અભિગમ શિક્ષણને પ્રમાણીકરણથી આગળ લઈ જાય છે, શિક્ષકોને ભારતના અધ્યેતાઓની જ્ઞાનાત્મક અને ભાષાકીય વિવિધતા પ્રત્યે સંવેદનશીલ હોય તેવા કાર્યક્રમોની રચના કરવા સશક્ત બનાવે છે.

પ્રણાલીગત સ્તરે DAP એ શિક્ષણ, મૂલ્યાંકન અને નીતિ અમલના આર્કિટેક્ચરને ફરીથી વ્યાખ્યાયિત કરે છે. SWAYAM, N-DEAR અને NPTEL જેવા ડિજિટલ ઇકોસિસ્ટમમાં મનોવૈજ્ઞાનિક માપનનું સંકલન કરીને શાળાઓ ડેટા-સંચાલિત શિક્ષણ વાતાવરણનું નિર્માણ કરી શકે છે જે અધ્યેતા પ્રોફાઇલ્સને સતત અનુકૂલિત થાય છે. અધ્યેતા ક્ષમતા પોર્ટફોલિયો (LAPs)નું નિર્માણ આ વિઝનને વધુ મજબૂત બનાવે છે, જે જ્ઞાનાત્મક વૃદ્ધિનો પુરાવા-આધારિત સાતત્ય પ્રદાન કરે છે જે વ્યક્તિગત અધ્યાપન સૂચના, વ્યાવસાયિક માર્ગદર્શન અને સમાન મૂલ્યાંકનની માહિતી આપે છે. શિક્ષક ક્ષમતા નિર્માણ અને મનોવૈજ્ઞાનિક સાક્ષરતા આ પ્રક્રિયામાં નિર્ણાયક એન્કર બની જાય છે. આ શિક્ષકો જોડાણ અને પરિણામોને વધારવા માટે અધ્યેતા ડેટાનું નૈતિક અને અસરકારક રીતે અર્થઘટન કરી શકે. બહુભાષી અધ્યાપન અને અનુકૂલનશીલ તકનીક દ્વારા DAP ભાષાકીય સર્વસમાવેશકતા, કૌશલ્ય સંકલન અને આજીવન શિક્ષણ પર NEPના ભારને મજબૂત બનાવે છે.

ડિફરન્શિયલ એબિલિટી પ્રોફાઇલિંગ એ માત્ર એક નિદાન સાધન નથી પરંતુ તે એક શૈક્ષણિક ફિલસૂફી છે કે જે NEP-2020ના અધ્યેતા-કેન્દ્રિત અને સમાનતા-સંચાલિત માળખા સાથે એકીકૃત રીતે જોડાણ થાય છે. તેનો અમલ એવા વર્ગખંડોને કેળવી શકે છે જે જ્ઞાન અને ક્ષમતામાં વિવિધતાની ઉજવણી કરે છે, પ્રણાલીગત પૂર્વગ્રહોને ઘટાડે છે અને શિક્ષણને વ્યક્તિગત સંભવિતતા અને રાષ્ટ્રીય વિકાસલક્ષી લક્ષ્યો બંને સાથે જોડે છે. જ્યારે શિક્ષક-શિક્ષણ, અભ્યાસક્રમની રચના અને નીતિ નિર્માણમાં એમ્બેડ કરવામાં આવે છે ત્યારે DAP પાસે ભારતની શિક્ષણ પ્રણાલીને સર્વાંગી, ડેટા-માહિતગાર અને માનવ-કેન્દ્રિત ઇકોસિસ્ટમમાં પરિવર્તિત કરવાની શક્તિ છે—એક એવી પ્રણાલી જે ખરેખર દરેક અધ્યેતાની સંભવિતતાનું સંપૂર્ણ પોષણ કરે છે.

નાણાકીય સહાયનું અસ્વીકરણ

આ સંશોધનને કડી સર્વ વિશ્વવિદ્યાલય, ગાંધીનગરના એમ. એમ. પટેલ રિસર્ચ સેલ દ્વારા આર્થિક સહાય પૂરી પાડવામાં આવી છે. લેખકો શૈક્ષણિક અભ્યાસને પ્રોત્સાહન આપવા અને પુરાવા-આધારિત અભિગમોના સતત વિકાસને સક્ષમ કરવા બદલ સંસ્થાના યોગદાન માટે આભાર માને છે.

## संदर्भसूचि

- Ajitha, M. (2025). *The Future of Education: Holistic Approaches in NEP-2020*. Shanlax International Journal of Arts, Science and Humanities.
- Pratim Das, P. (2023). Perspective Chapter: MOOCs in India – Evolution, Innovation, Impact, and Roadmap. IntechOpen. doi: 10.5772/intechopen.1001972
- Hiremath, S. S. (2024). *Acharya Devo Bhava: A Paradigm Shift for Teachers in the Implementation of National Education Policy 2020*. Educational Administration: Theory and Practice, 30(1), 5759–5764. <https://doi.org/10.53555/kuey.v30i1.9243>
- Izzaty, R. E., Setiawati, F. A., & Istikomah, F. (2024). *The effect of educational levels and gender on students' reasoning ability and mechanical aptitude*. Cypriot Journal of Educational Sciences, 19(4), 309–325. <https://doi.org/10.18844/cjes.v19i4.8953>
- Kurup, A. (2021). Challenges to identify and mentor gifted children in developing countries: the Indian experience. *Current Science*, 120(3), 472–478. <https://www.jstor.org/stable/27310215>.
- Sabaj Kumar. Role of Indian languages in the National Education Policy (NEP) 2020: A step towards inclusive and culturally rooted education. *Int J Adv Acad Stud* 2025;7(5):175-177. DOI: 10.33545/27068919.2025.v7.i5c.1470
- Sharma, P., & Pathak, A. (2023). The National Education Policy (NEP) 2020: Transforming skill development in India. *BSSS Journal of Education*, 13(1), [page numbers if known]. <https://doi.org/10.51767/je1305>
- Talluri, V. (2025). *Transforming India's Education: Skill-Based Learning under NEP-2020*. International Journal for Multidisciplinary Research, 7(3). <https://doi.org/10.36948/ijfmr.2025.v07i03.48924>  
[ijfmr.com](https://ijfmr.com)+2[ijfmr.com](https://ijfmr.com)+2